

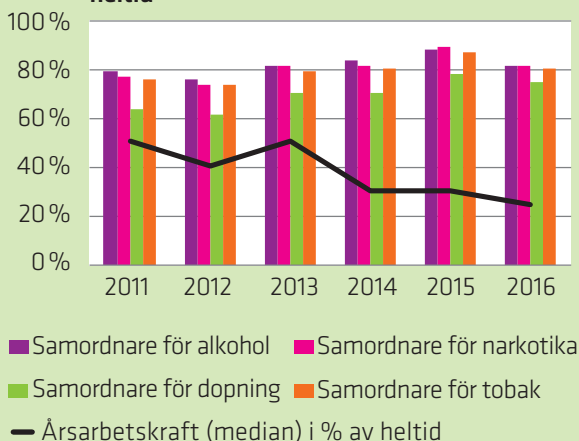
Kommunala förutsättningar för det ANDT-förebyggande arbetet 2011–2016

Regeringens nationella ANDT-strategi för perioden 2016–2020 är en förnyad men fortsatt samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Kommunerna är huvudsakliga utförare av det ANDT-förebyggande arbetet där tillsyn ingår som en del. I det här faktabladet presenterar vi kommunernas förutsättningar för ANDT-förebyggande arbete i Sverige under perioden 2011–2016.

Många utser samordnare men avsatt tid minskar

Mer än två tredjedelar av Sveriges 290 kommuner uppgav att de hade en samordnare för övergripande samordning och planering av det ANDT-förebyggande arbetet under 2016. Andelen ökade något mellan 2011 och 2015 och minskade under 2016 men var fortfarande på högre nivå än 2011. En allt större majoritet av kommunerna integrerade det ANDT-förebyggande arbetet i sin ordinarie struktur med mål och budget och hade en styrgrupp för det lokala ANDT-förebyggande arbetet under perioden.

Andel kommuner som hade samordnare för samordning och planering av kommunens ANDT-förebyggande arbete 2011–2016 respektive årsarbetskraft för detta i % av heltid

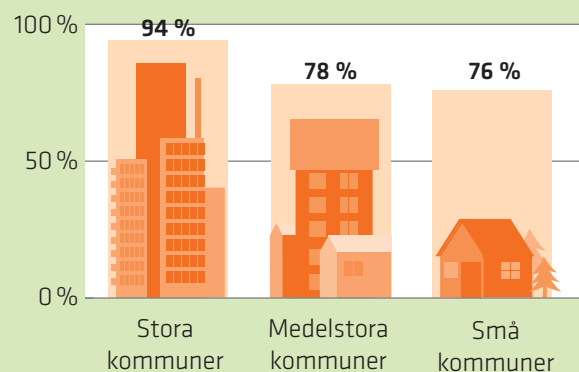

SAMMANFATTNING

- Andelen kommuner som hade samordnare för det ANDT-förebyggande arbetet ökade något under perioden 2011–2016.
- Den arbetstid som kommunerna avsatte för samordning och planering av det ANDT-förebyggande arbetet minskade däremot jämfört med 2011.
- Förutsättningarna för det förebyggande arbetet är bättre i kommuner som avsätter mer arbetstid för samordning och planering av det ANDT-förebyggande arbetet.
- Förutsättningarna för en strukturerad och effektiv tillsyn ökade något under perioden 2011–2016. Detta gäller bland annat användningen av tillsynsplaner och tillsynsprotokoll samt samordningen av tillsynsverksamhet.
- Arbetstiden för tillsynsverksamhet var i stort sett oförändrad 2016 jämfört med 2011.

Samtidigt minskade den arbetstid som kommunerna avsatte åt övergripande samordning och planering. Andelen kommuner med ett politiskt program som inkluderade det ANDT-förebyggande arbetet minskade också. Det är betydligt vanligare att stora kommuner har en samordningsfunktion för det ANDT-förebyggande arbetet.

Andel små, medelstora och stora kommuner med samordnare för ANDT-förebyggande arbete (2016)

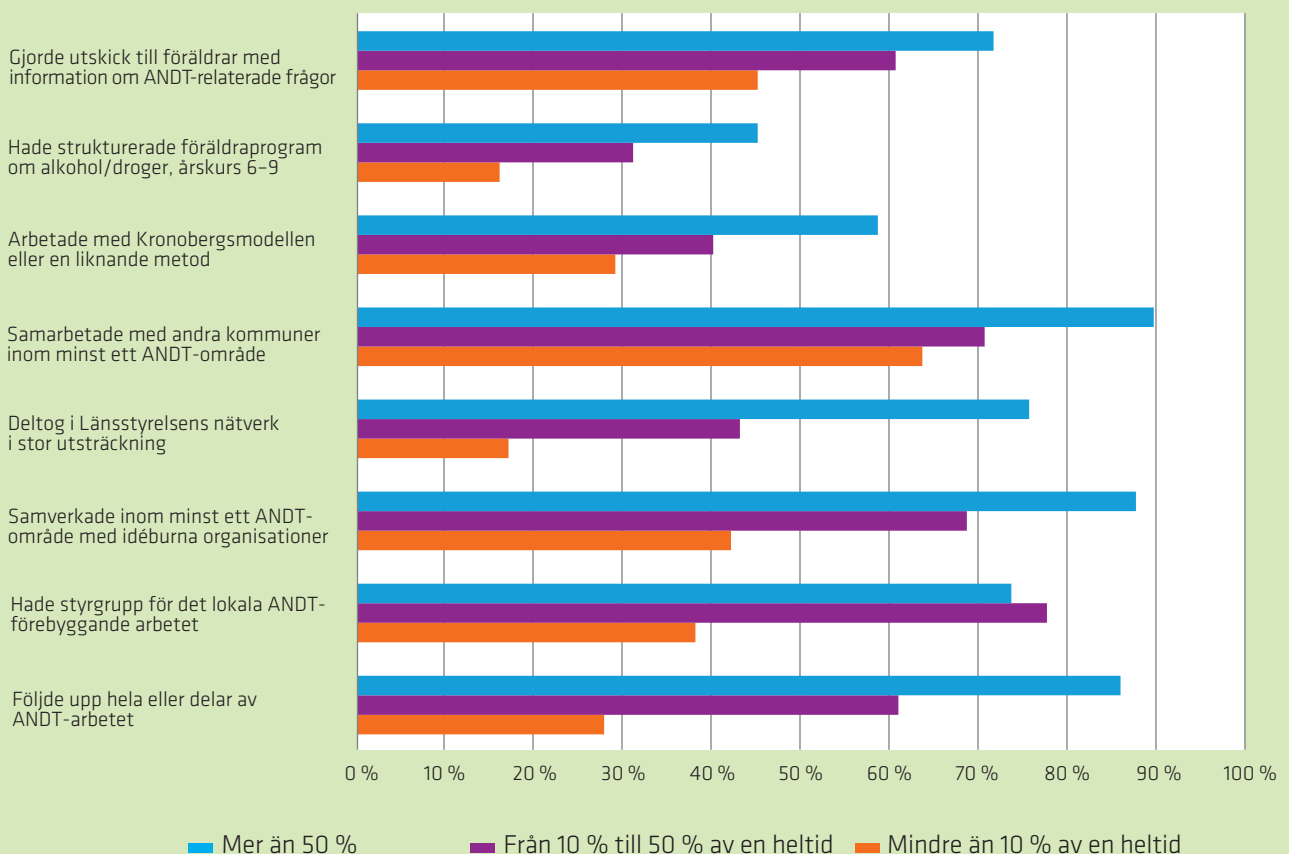
Vi har analyserat kommunernas aktiviteter och förutsättningar för förebyggande arbete på ANDT-området, i relation till hur mycket arbetstid kommunen har uppgett att de avsätter för samordning och planering på området. Analysen pekar på en högre aktivitetsnivå och bättre struktur för det förebyggande arbetet i de kommuner som avsatt mer än en halvtid för övergripande samordning och planering, jämfört med de kommuner som avsatt mindre arbetstid för detta. Skillnaden blir särskilt tydlig vid en jämförelse med de kommuner som avsatt mindre än tio procent av en heltid. Resultaten ska tolkas med försiktighet eftersom grupperna är olika stora och svarsbortfallet skiljer sig åt mellan dem.

De flesta samarbetar med andra aktörer

Ungefär tre fjärdedelar av landets 290 kommuner hade ett regelbundet eller formaliserat samarbete med minst en annan aktör gällande det ANDT-förebyggande arbetet. Generellt minskade andelen under 2011–2016, särskilt mot slutet av perioden. Däremot ökade andelen kommuner med en lokal samverkan mellan det ANDT-förebyggande arbetet och det brottsförebyggande arbetet med minst en annan aktör.

Andelen kommuner som finansierade det ANDT-förebyggande arbetet helt själva ökade under perioden, medan andelen som finansierade arbetet med anslag från länsstyrelsen eller landstinget minskade.

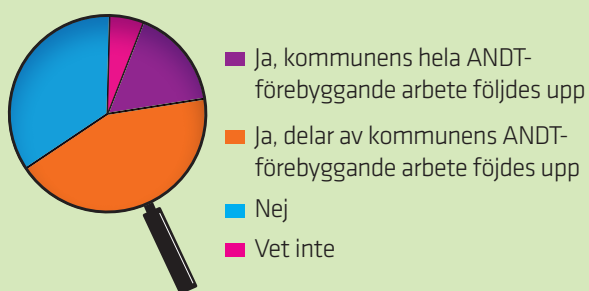
Arbetstid i relation till andra frågor från Länsrapporten 2016

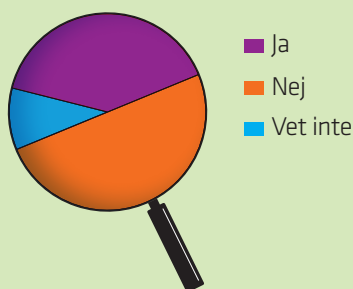
Bara hälften följer upp arbetet

I de senaste två ANDT-strategierna har regeringen lyft vikten av att följa upp det förebyggande arbetet både nationellt, regionalt och lokalt. Trots detta har uppföljningsarbetet ännu inte fått fullt genomslag bland kommunerna och bara drygt hälften uppgav att de 2016 följde upp hela eller delar av det ANDT-förebyggande arbetet. Den andelen ökade inte heller under perioden 2011–2016. Ungefär en tredjedel av kommunerna uppgav att de under det senaste året undersökte användningen och skadeverkningarna av ANDT i kommunen, och ungefär två tredjedelar att de undersökte ANDT-användning i skolan.

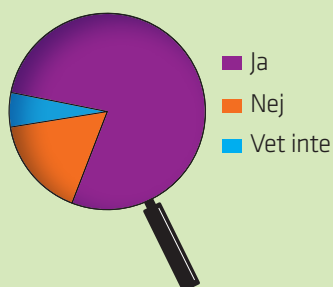
Uppföljning av det ANDT-förebyggande arbetet i kommunen 2016

Kartläggning av ANDT-bruk och skadeverkningar

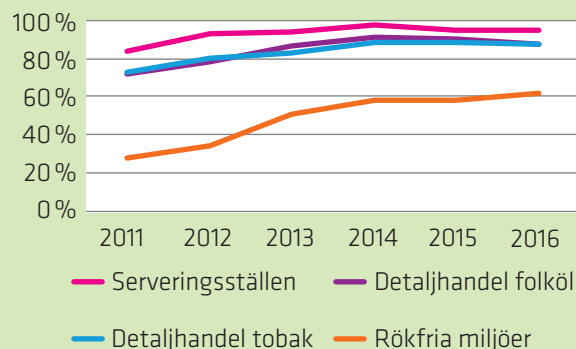
Undersökning bland skolelever om deras ANDT-användning

Förutsättningarna för en effektiv tillsyn har ökat

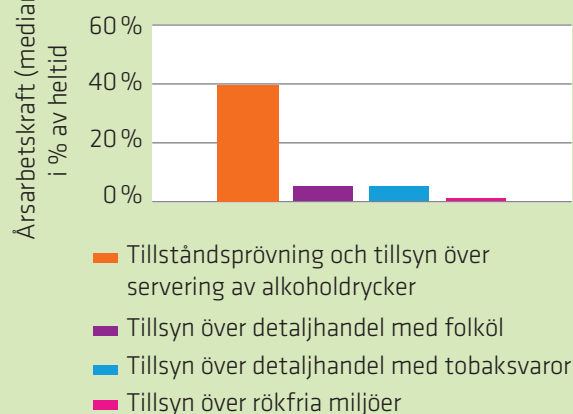
Ett effektivt tillsynsarbete för att begränsa tillgängligheten till alkohol och tobak förutsätter bland annat att kommunen har en väl utformad tillsynsplan för arbetet. Tillsynsplanen är ett grundläggande verktyg för inventering, prioritering och uppföljning av verksamheten. Majoriteten av kommunerna uppgav också att de använde en tillsynsplan i sitt arbete med alkohol- och tobakstillsyn. Under 2011–2016 ökade andelen på samtliga tillsynsområden även om nivåerna är lägre när det gäller rökfria miljöer.

Andel kommuner som använde tillsynsplan 2011–2016 inom fyra tillsynsområden

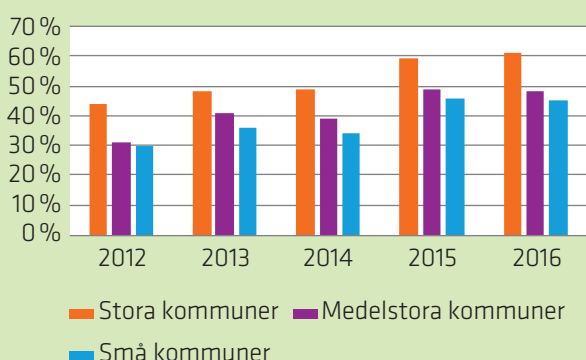
Kommunerna avsatte olika mycket tid för tillsynsarbetet inom de olika tillsynsområdena, men arbetstiden 2016 var nästan densamma som 2011 för samtliga områden. Verksamheten med tillståndsprövning och tillsyn över servering har mer resurser än övriga tillsynsområden.

Arbetstid för tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen 2016

För att effektivisera verksamheten kan kommunerna samordna tillsyn som riktar sig mot samma tillsynsobjekt. Sådan samordning har ökat på detaljhandelsområdet, och 2016 hade ungefär hälften av kommunerna samordnat tillsynen av detaljhandel med tobaksvaror, folköl och receptfria läkemedel medan en fjärdedel hade samordnat tillsynen av detaljhandeln med endast tobak och folköl.

Samordning av tillsyn över detaljhandel, andel utifrån kommunstorlek 2012–2016

Det var vanligare att stora och medelstora kommuner samordnade sin tillsyn över detaljhandeln även om andelen små kommuner som samordnade sin tillsyn ökade 2012–2016.

Ett annat sätt att effektivisera verksamheten kan vara att överlåta tillsynen till en annan kommun, genom avtal. På så sätt kan kommunerna ta tillvara resurser och kompetenser på ett effektivt sätt. Sådana samarbeten ökade på de flesta tillsynsområden under 2013–2016.

LÄNSRAPPORTENS UNDERSÖKNING

Innehållet i faktabladet baseras på ett urval av data som Folkhälsomyndigheten varje år samlar in i en webbaserad undersökning, kallad Länsrapportens undersökning. Undersökningen är ett verktyg för att följa upp hur den nationella politiken inom ANDT-området, inklusive tillsynsarbetet, genomförs på regional och lokal nivå. Frågorna besvaras av personer som arbetar i den kommunala förvaltningen och på länsstyrelser. Mer om Länsrapportens undersökning redovisas i en metodrapport. Denna går att läsa på Folkhälsomyndighetens hemsida.

ANVÄND RESULTATEN FÖR UPPFÖLJNING OCH PLANERING I VERKSAMHETEN

Data från Länsrapportens undersökning publiceras i statistikverktyget Indikatorlabbet, som finns i Folkhälsomyndighetens ANDT-uppföljningssystem <http://www.andtuppfoljning.se/indikatorlabbet/>. Där kan kommunala tillsynshandläggare, ANDT-samordnare och andra intresserade hämta de kommunala data som Folkhälsomyndigheten samlat in genom Länsrapportens undersökningar. Data som samlats in för verksamhetsåret 2017 publiceras i databasen under 2018. Indikatorlabbet tillgängliggör även statistik om ANDT-bruk och skador.

